

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Århus Stifts Årbøger 1997

HISTORISK SAMFUND FOR ÅRHUS STIFT

HISTORISK SAMFUND, der er stiftet i 1907, har siden som et af landets ældste amts-samfund virket i Østjylland med at vække og værne sansen for hjemstavnens historie samt udbrede oplysning af historisk art inden for stiftets område.

HISTORISK SAMFUND udsender hvert år i fint udstyr en righoldig årbog med populært skrevne artikler om historiske emner.

HISTORISK SAMFUND arrangerer hver sommer udflugter for medlemmer til historisk interessante steder, der forevises under kyndig vejledning.

HISTORISK SAMFUND afholder i vintersæsonen foredrag, fremvisning af lysbilleder og film om historiske emner.

Enhver med interesse for historie, der under hyggelige former ved møder og på udflugter kunne ønske at træffe andre mennesker med samme interesse, bør indmelde sig i

HISTORISK SAMFUND FOR ÅRHUS STIFT

Indmeldelse modtages af formanden

Arkivar *Erik Korr Johansen*,
Østervangen 34, Skovby, 8464 Galten
Tlf. 86 94 34 35

hos nedennævnte bestyrelsesmedlemmer:

Museumsleder *Holger N. Garner*,
Øm Kloster Museum, Emborg,
8660 Skanderborg,
Tlf. 86 89 81 94.

Advokat *Ole Koefoed Nielsen*,
Jens Baggesens Vej 12,
8660 Skanderborg,
Tlf. 86 52 14 40.

Arkitekt *Claus Navntoft*,
Fasanvej 30, 8210 Århus N.
Tlf. 86 15 30 80.

Fhv. politiassistent *P. R. Porse*,
Anker Jensens Vej 18, 8230 Åbyhøj.
Tlf. 86 25 61 56.

Adjunkt *Lisbeth Ruby Vedel-Smith*,
Hvedevangen 24, 8200 Århus N.
Tlf. 86 10 20 27.

Bitten Lybek
Stennehøj Allé 143, 8270 Højbjerg.
Tlf. 86 27 95 82.

eller på sekretariatet:

Erhvervsarkivet,
Vester Allé 12, 8000 Århus C.
Tlf. 86 12 85 33.
Fax 86 12 85 60.

Tåstrup by

– gård- og slægtshistorie gennem 450 år

*Af Kirstin Nørgård Pedersen
og Rigmor Frandsen*

Ved lokalhistoriske undersøgelser om forholdene i de gamle landsbysamfund er det vigtigt at kunne afdække sammenhænge mellem landsbyens gårde og andre ejendomme og de enkelte familier i byen. Forholdene er normalt velbelyst, når det drejer sig om 1800-årene frem mod og efter gennemførelsen af 1844-matriklen og indførelsen af realregistre omtrent samtidig. For perioden forud herfor er man derimod ofte på mere gængs grund.

I den følgende artikel om ejendomsforholdene i landsbyen Tåstrup i Harlev sogn vest for Århus forsøger forfatterne gennem et eksempelmateriale at give ideer og anvisninger på, hvilke muligheder der findes for at få et mere omfattende kendskab til landsbygårdene og deres brugere i især 1600- og 1700-årene og fra perioder, hvor heller ikke fæste- og skifteprotokoller er bevaret i videre omfang. Artiklen vil endvidere belyse, hvilke faldgruber og vanskeligheder man støder på undervejs.

Indledning

Det lå dybt i bondens sind, at den jord han har dyrket, og det han har haft, skal komme hans arvinger til gode, og det

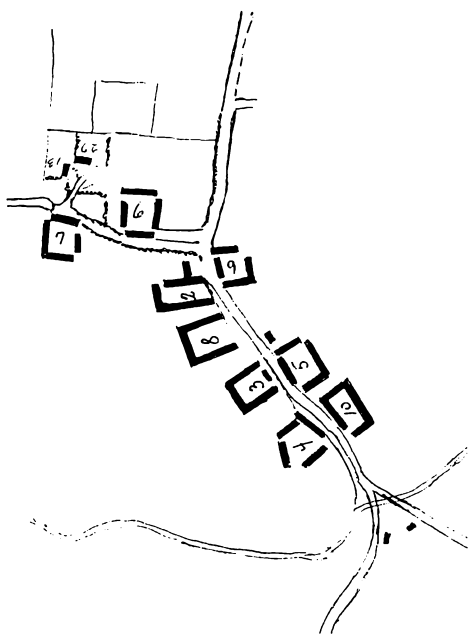
gjaldt, hvad enten der var tale om selveje eller om livstidsfæste. Det er helt uomtvisteligt det indtryk, man får ved gennemgang af fæsteprotokollerne, og almindeligvis har det nok også været i godsejerens interesse, at gården blev overtaget af en søn eller en svigersøn. Dels var de kendt af godsejeren, og »arvingen« var kendt med gårdens forhold, andelene i byens mark, jordens beskaffenhed m.m., og dels skulle evt. arv ikke fjernes fra gården, men kunne betyde startkapital for den nye mand. En fæstebonde kunne ikke fradømmes sit fæste, medmindre det over for retten kunne bevises, at han havde misligholdt sin fæstekontrakt. En enke kunne heller ikke sættes fra en gård, hvis hun ønskede at beholde den, medmindre hun giftede sig igen. Gjorde hun det, blev hendes nye mand som regel også gårdens næste fæster, og evt. umyndige børns arv blev da almindeligvis stående i gården, hvilket var til både mandens og godsejerens fordel.¹

At det for ældre folk var en fordel at oplade gården til en slægtning, er indlysende, for hos slægt kunne de anstændigvis nok regne med, at en aftægtsaftale eller -kontrakt blev overholdt. Aftægtskontrakter har eksisteret langt tilbage i tiden. Det findes der flere eksempler på i tingbøgerne, ikke kun fordi de er blevet ting-

læst, men også fordi der er blevet ført sager om misligholdelse af kontrakter.

Spørgsmålet er så, om det er muligt at finde frem til de fæstere, som havde gårdene forud for den tid, hvorfra fæsteprotokollerne er bevaret? Kan man bruge matriklerne 1664 og 1688, samt f. eks. jordebøger og skattemandtal?²

Ja! om ikke til andet så til at se navnene på de mænd, som har beboet en landsbys gårde de pågældende år. Imidlertid kan det være forbundet med visse problemer at følge hver enkelt gårds beboere ge-

Tåstrup by med gårdenes beliggenhed efter udskiftningskortet og matrikelnumrene fra 1844 angivet. Hertil svarer gårdenes tidligere numre, der i øvrigt er anvendt i artiklen, således (gamle gårdnumre i parentes): 2 (4), 3 (2), 4 (1), 5 (9), 6 (7), 7 (5), 8 (3), 9 (8), 10 (10), nordost for 7 (6). Fra nord til syd går vejen fra Harlev mod Stilling med en stikvej til vest mod Tåstrup så midt i Tåstrup og en anden syd for byen mod øst til Ormslev.

neration efter generation, for her er man selvfølgelig afhængig af, hvor kort et årsmål der er mellem de bevarede jordebøger og skattemandtal, ikke mindst når hartkornet henholdsvis afgifternes størrelse var den samme for flere gårde, og det er netop tilfældet med de 10 gårde i Tåstrup by, som denne undersøgelse drejer sig om. Først ved senere hartkornsreguleringer blev der forskel, og da nogle af reguleringerne fandt sted, før Tåstrup fra 1717/18 blev administreret under det Skanderborgske distrikt, kan hartkornets størrelse ikke bruges til at skelne gårdene fra hinanden. Især for tiden mellem 1661/62 og 1718 er det vanskeligt at belyse ejendomsforholdene, da der hverken er bevaret fæste- eller skifteprotokoller og heller ikke jordebøger og skattemandtal, bortset fra nogle få regimentsjordebøger samt matriklen 1688. Oplysningerne må derfor søges andetsteds, i tingbøgerne og fra 1694 i Harlev og omliggende sognes kirkebøger.

Lensregnskaber, jordebøger og matrikler

Hvor underligt det end lyder, så er det meget lettere at følge gårdene i Tåstrup før 1660, for når det som her drejer sig om krongods, findes der et stort antal jordebøger og skattemandtal bevaret.³ Jordebogen blev nemlig som regnskabsbilag hvert år af lensmanden på Skanderborg Slot indsendt til Rentekammeret i København, og inden da sørgede lensskriveren for at skrive en ny, som for de fleste oplysningers vedkommende var en afskrift af den gamle.

Alligevel har det vist sig, at man ikke helt kan regne med jordebøgerne med hensyn til rækkefølgen af gårdene. Lige så ensformigt det i dag kan være at læse en jordebog, lige så søvndyssende må det have været at skrive den, og det kan have været årsag til, at skriveren i 1630/31 kom til at springe gård nr. 3 i Tåstrup over. Han indførte den så til sidst i jordebogen bag efter de andre, og den placering beholdt denne gård i de efterfølgende jordebøger i hele resten af lenstiden og længere endnu, før den endelig blev ført tilbage i den oprindelige rækkefølge i matriklen 1688.

Når man vil bruge navnene fra jordebøgerne til gård- eller slægtshistorie, bør man ligeledes være opmærksom på, at personnavnene i jordebøgerne blev brugt som identifikation for de enkelte gårde, og det først og fremmest af regnskabsmæssige grunde. Når der skete ændringer, blev navnene ikke altid rettet med det samme, ja der er eksempler på, at der kunne gå op til 6-7 år efter en mand var død eller rømt fra en gård, før en ny fæster blev skrevet ind i jordebogen. Det kan bl. a. ses af, at ændringer ikke altid blev registreret samtidigt i jordebøger og skattemandtal. Hvis en gård stod øde i en årrække, hvilket kunne være tilfældet efter en af de krige, hvor Jylland var besat af fjender, så var den sidste fæster skrevet for gården, indtil det igen lykkedes at fæste den ud.

Foruden jordebøgerne er der i lensregnskaberne også bevaret en del indsendte tingsvidner, der som regnskabsbilag skulle dokumentere manglende indtægter af de gårde, som var øde, eller var

helt uden fæstere. Også i disse vidneudsagn fra herredsretten nævnes de pågældende gårde under den sidste brugers navn, hvad enten han omtales som død eller rømt fra gården. Der er også her eksempler på, at en gård var øde, fordi fæsteren var så forarmet, at han var nødt til at gå omkring i herredet for at tigge til føden. I sådanne tilfælde har gården altså været beboet, men omtales som øde, fordi jorden var øde, altså lå udyrket hen. Det var jorden, ikke bygningerne, som skulle give både bonden og godsejeren indtægter, og beboerne blev ikke sat ud, for så blev også bygningerne meget hurtigt øde. Der ses flere eksempler i tingbøgerne på, at naboer til en forladt gård bliver stævnet og beskyldt for at have bortfjernet byggematerialerne.

På krongodset skulle lensmanden også afregne for indfæstningsafgifter (normalt kaldet stedsmål), som en ny bruger skulle betale ved overtagelse af en fæstegård. Indtægterne blev bogført som uvisse indtægter i selve regnskabet, og da det også der var nødvendigt at identificere, hvilken gård det drejede sig om, så er almindeligvis både den gamle og den nye fæster eller selvejer nævnt. I nogle tilfælde anførtes det endog, om der var tale om familie, og det siger sig selv, at de oplysninger må regnes for mere præcise end jordebøgernes, hvor - som allerede nævnt - en afdød kunne være indskrevet lang tid efter, at en ny mand havde betalt stedsmål for gården.⁴

Efter enevældens indførelse i 1660 skete nogle forandringer, lenene blev ændret til at være amter, og godset blev nu ikke

længere forlenet ud. I stedet udnævntes amtmænd, der, selvom de i hvert fald i begyndelsen kom fra de samme kredse som de tidligere lensmænd, havde en noget anden stilling i forhold til kronen. I den første tid blev regnskaberne ført på samme måde som før, blot med den forskel at stedsmål og sagefald (bødeindtægter) fra tiden efter 1661 findes som bilag til jordebogsregnskabet, for Tåstrups vedkommende dog kun indtil 1667/68.⁵ Omkring 1670 blev byen nemlig sammen med en betydelig del af det øvrige kongods i Østjylland inddraget i de såkaldte ryttergodsdistrikter, der blev et nyt led i rigets militære organisering. Regnskaberne (med indfæstningsbilagene) fra disses første tid er ikke bevaret. For Tåstrups vedkommende er det endog så uheldigt, at de nordlige herreder af Skanderborg len og dermed Framlev herred blev tillagt det 5. nationale rytteri også kaldet Dronningborg rytterdistrikt. Af arkivmateriale fra dette er der nemlig, bortset fra en enkelt jordebog og kopier af nogle få selvejerskøder, så godt som intet bevaret, der kan belyse forholdene i Tåstrup. Man må derfor forlade sig på, hvad der kan opspores i matriklen 1688, i en jordebog fra 1662 i afskrift fra 1667,⁶ enkelte bevarede regimentsjordebøger og i tingbøgerne.⁷ Fra 1717 til 1767 lå Tåstrup i Det Skanderborgske Rytterdistrikt, hvis arkiv er væsentligt bedre bevaret.

Perioden fra 1688 til 1718 har derfor vist sig at være særlig vanskelig at belyse, dels fordi der som nævnt kun er få ejendomssager fra Tåstrup i ryttergodsarkivet, og dels fordi oplysningerne andre steder

tydeligvis ikke er ført á jour. Det har derfor været nødvendigt at undersøge de familiemæssige forhold, der kan udtrages af kirkebøgerne, og sammenholde oplysningerne derfra med det øvrige slægtshistoriske materiale, som kan findes bl.a. i nogle skifter og arveafkald, der er indført i tingbøgerne.

Slægtshistorisk materiale

Ved anvendelsen af kirkebogen viste det sig hurtigt, at der har boet så mange mennesker i Tåstrup, at der har været tale om flere andre familier end gårdfæsternes, som i øvrigt ser ud til at være knyttet til hinanden med flere nære eller lidt fjernere familieband. Det har derfor været nødvendigt også at foretage endog meget grundige slægtshistoriske undersøgelser. Foruden gårdfæsterne og deres familier var der ikke alene tale om indkvarterede ryttere, ritmestre og andre militærfolk, men også hyrder og forskellige håndværkere som skræddere, snedkere, en træskommand, en hjulmand, vævere og væverpiger, smede og kobbersmede. De sidste grupper har formodentlig haft tilknytning til virksomheden på Harlev mølle, der i begyndelsen af 1700-tallet blev drevet af Jørgen Høvinghof som kobber- og hølemanufaktur («Den 7. april 1707 jordede jeg Jørgen Høfvinghof, velerfarne og kunstrige mester for kobber og hølæ-manufakturerne på Harlev Mølle. Anno ætatis 47«).

Nogle af håndværkerne og rytterne skiller sig ud ved at have fremmedartede, ofte tyskklingende navne, mens resten heldigvis af og til bliver nævnt ved både

navn og profession, så de på den måde kan skelnes fra gårdfæsterne. Ved dåbsindførslerne nævnes kun barnet og dets far, men ikke moderen. Her er det dog så heldigt at Harlev kirkebog, bortset fra et enkelt år, er meget ordentligt ført indtil 1761, ikke blot er barnets gudmor indskrevet, men også ret mange faddere og her nævnes kvinderne for det meste i forbindelse med deres mænd, ligesom mændene almindeligvis også nævnes ved deres koners død.

Netop fadderlisterne ved barnedåbene kan i øvrigt belyse slægtsskabsbåndene mellem gårdene, for undersøger man det nøje, så tegnes der et forholdsvis fast mønster for, hvem der var faddere hos hvem, og også af, at det ikke kun var fordi de var gode naboer, men at det faktisk

var slægtninge, der mødte op som faddere. Det var naturligvis ikke så underligt, for det at være fadder indebar jo en risiko for, at man kunne komme til at påtage sig ansvar for børnenes opdragelse, hvis forældrene skulle dø fra dem. Som led i undersøgelsen er der derfor lavet en systematisk opstilling over, fra hvilke gårde (eller andre lokaliteter) fadderne til de enkelte familiers barnedåb kom. En skematisk oversigt, der dækker en kort årrække af denne opstilling, ses nedenfor s. 89.

I øvrigt var det ifølge loven nærmeste mandlige slægtning, som måtte påtage sig hvervet som værge eller formynder for børnene ved forældrenes død, vel at mærke hvis vedkommende var »vederhæftig«, hvilket betød at han skulle være både til at stole på og desuden være økonomisk

Tåstrup Bygade, set mod nord. Efter postkort fra ca. 1910. Tegning af Kirstin Nørgård Pedersen 1982.

stillet, så han kunne forventes at forvalte børnenes evt. arv på lovlign vis. Det var også almindeligt, at en stedfar påtog sig værge-målet, dels blev han efter datidens op-

fattelse medlem af familien, og dels kunne det være en fordel at stedbørnenes evt. formue kunne blive stående som et lån i gården.

Dåbs år	grd nr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	T	F	H	L	Div.	
1732	1		MK	M	M		G	K			K				GM		
1736			GM		K		K			M	M						
1703	2			K	K							K				M	
1706					K							KM		G		M	
1709									M		G	K	K		K		
1712				M		M					G		KKM		M		
1696	3	M			M							M			G		
1699		K			G				K			MM			M	M	
1703					M				K						M	GKK	
1694	4	M	MMG					M									
1696			M						M				G		MMM		
1703	5	M			K	K		M				GM					
1707			K					M				GM			MMM		
1711									GM						MMM		
1717															MMM		
1696	6	M				M						G					
1700					M	K			K								
1704			K		K					K							
1694	7		K							M		M					
1696					G		M			KM		M					
1699					K		M			G		M			K		
1701			K		K					G		M				K	
1695	8				M	K										GKK	
1697				M	K	K										GK	
1700					K								K			M	
1701			K	K					K			M					
1703			M		K												
1702	9		M	K				GM				M			M		
1707				K				GKM					M		K		
1703	10			G	K		M								K		
1706				G	M				K							MK	
1706				GM												K	
1711			K														

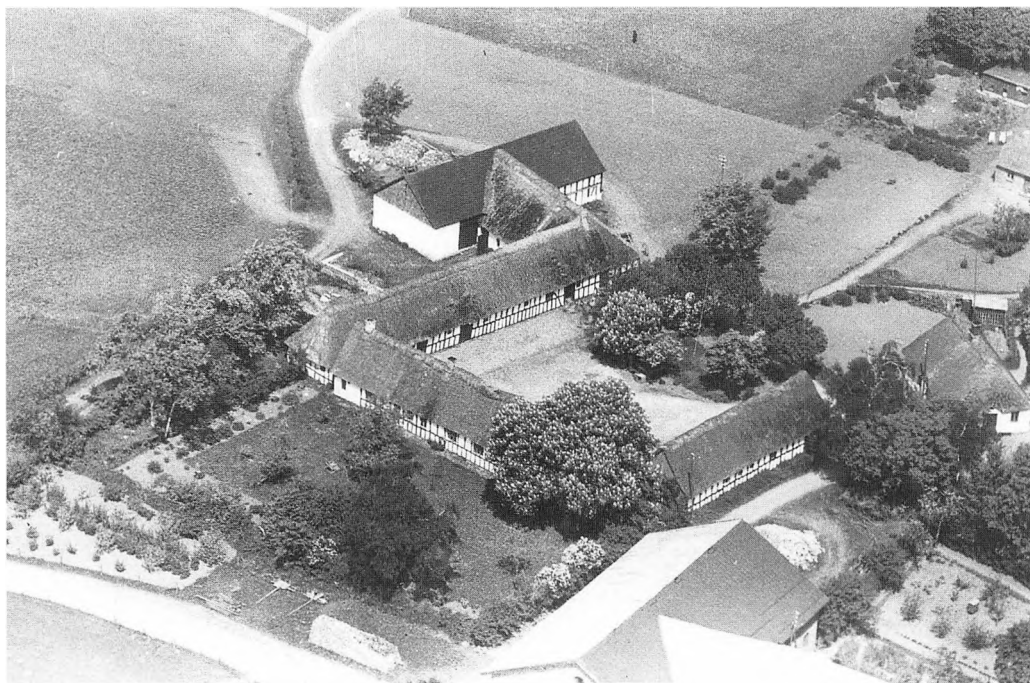
Skemaets vandrette felter viser gårdfæsternes barnedåb med årstal, og de lodrette felter den gård, hvorfra fadderne kom. Fadderne, der kom andre steder fra end fra byens fæstegårde, er angivet således: Øvrige faddere fra Tåstrup: T. - Fra Framlev, Labing og Horslevboel: F. - Fra Lillering: L. - Fra Harlev: H. - Fra Adsløv, Brabrand, Skovby og Skibby: Div. Gudmoderen er markeret G, en mandlig fadder F og en kvindelig fadder K. For overskuelighedens skyld dækker skemaet kun søstre fra tiden lige efter kirkebogens begyndelse i 1694.

Slægtskabsforholdet til sådanne værger og formyndere fremgår også tydeligt af skifterne, både i de ældste fra tingbøgerne og de nyere fra ryttergodsets skifteprotokoller, og disse kan selvsagt give vigtige bidrag til belysning af familieforholdene mellem gårdene. Ikke mindst skifter efter barnløse er dog også særdeles brugbare i denne sammenhæng, da man heri får opregnet den afdøde mand eller kones søskende og ofte søskendes børn, der er arvinger.⁸

Af skifterne kan det også ses, at der var gode, ja et par steder meget gode kår på gårdene i Tåstrup, mens det andre steder kun stod mådeligt eller ringe til. På en en-

kelt gård var forholdene så dårlige, at der blev set bort fra indfæstningsafgift til en ny fæster. Den store forskel er der flere årsager til. Nogle har naturligvis været dygtigere end andre, men hvor det stod dårligst til, var der hyppige udskiftninger af fæstere på grund af dødsfald, og dermed forbundne udgifter til begravelse, skifteomkostninger, nyt bryllup og nye indfæstningspenge. Og den sygdom, som kan have været årsagen til de mange dødsfald, har vel forårsaget at jorden ikke altid blev drevet så godt, eller at man har været nødt til at betale sig fra for eks. at yde »ægt og arbejde« (pligtkørsel og hoveri).⁹

Blandt dem, som klarede sig bedst, var

Længst mod vest i byen ved vejen mod Tåstrup Sø lå Tåstrup Søgård (matr. nr. 7, tidligere nr. 5). Endnu i 1975 stod tre af de oprindelige længer nogenlunde i deres gamle skikkelse, som det ses på dette luffoto, taget mod nordvest. Foto i Harlev-Framlev Lokalarkiv.

der flere, som kunne skrive, hvilket ses på et bønsskrift fra 1719 om hjælp i anledning af misvækst i både Harlev og Tåstrup.¹⁰ Af 15 underskrivende kunne de seks skrive under med fuldt navn, og af dem var de fire fra Tåstrup, og alle fra gårde, hvor der var overskud ved skifterne. En af dem, Mads Rasmussen fra Vadgård i Tåstrup, stod frem på tinget som gruppens talsmand, da bønsskriftet skulle tinglæses. Mads Rasmussen, dennes søn og en anden af underskriverne, Jens Andersen, blev meget velhavende. De ejede fra en til flere gårdsavl og kornhaver i Århus bys jord, hvilket var en god forretning, for af jorden dér skulle kun Århus bys borgere betale skat, og med jord indenfor byens grænser har de formodentlig også kunnet sælge afgrøden uden den sædvanlige konsumtionsafgift, der normalt skulle betales af landbrugsvarer, der blev tilført byerne. Nogle af dem var desuden i stand til at låne penge ud, og det ikke var små summer, det drejede sig om, så det skete mod pant i fast ejendom i Skanderborg og Århus.¹¹

Trods stor formueforskel blev alle gårdene i Tåstrup købt af bønderne på auktionen i 1766/67 i forbindelse med, at ryttergodsdistrikterne blev nedlagt. Som en slags fortsættelse af det gamle grandelav oprettedes et ejerlav, som formidlede økonomiske hjælp til de dårligst stillede, så også de kunne erhverve deres gårde.

En særlig mulighed for at få kendskab til slægtskabsforholdene inden for enkelte gårdfæsterfamilier i Tåstrup kan erhverves ved undersøgelse af kildemateria-

let vedr. de særlige kongelige bevillinger til ægteskab mellem nærtbeslægtede. Ægteskab mellem personer, der var beslægtede i de såkaldte forbudte led, det vil sige mellem fætre og kusiner samt mellem næstsøskendebørn, kunne normalt ikke finde sted. Det vil sige, at personer der ønskede at indgå ægteskab, ikke måtte være nærmere beslægtede, end at deres fælles ane var tipoldemor eller tipoldefar. I visse tilfælde kunne kongen dog give tilladelse til det alligevel. Disse bevillinger, som almindeligvis kaldes kongebreve, blev givet efter ansøgning og betaling af en afgift fra 10 og op til flere hundrede rigsdaler alt efter folks formue.¹²

Ægteskabsdispensationer er for Århus stifts vedkommende bevaret fra 1664 og fremover.¹³ Disse er gennemgået, men da det er usikkert om alle dokumenterne stadig findes, er desuden journalbøgerne Jyske Registre også blevet eftersat indtil 1694.¹⁴ For Tåstrups vedkommende findes ikke nogen dispensationer her - og der er heller ikke i kirkebogen nævnt nogle - før 1754 og for beslægtede fra Lillering og Skibby først fra henholdsvis 1730 og 1744, og man må derfor gå ud fra, at ægteskab mellem så nært beslægtede ikke har fundet sted før. Dispensationerne fra 1744 og 1754 angik næstsøskendebørn, mens der i 1730 var tale om slægtskab også i 3. led mellem en kvindes afdøde og tilkommende mand, der ligeledes var omfattet af disse regler.

I de tilfælde, hvor der er udstedt dispensation, kan man ved at sammenholde dennes oplysning om slægtskabsforholdet med, hvad man ellers ved fra kirke-

bøger og skifter, fastslå, hvordan de to ægtefolk var beslægtet flere led tilbage.

Hensigten med slægtsundersøgelserne, og herunder fadderskabsforholdene, er dels at påvise, i hvor høj grad beboerne i en landsby kunne være i slægt med hinanden, og dels at forsøge at sammenholde den opnåede viden med de slægtsoplysninger, der kan uddrages af stedsmål og tingbøger. Også fæstebrevenes betingelser til den nye fæster om overtagelse af gård-

en efter en far, en svigerfar eller ved giftermål med en enke er brugbare. Med dette grundlag er det med ret stor sikkerhed lykkedes at opstille en række af fæstere på gårdene i Tåstrup i 1573, 1594/95 (det år kun et enkelt stedsmål) og ellers kontinuerligt indtil ryttergodsets salg i 1766/67.

Om fæsterne før 1573

Foruden de allerede omtalte kilder findes der dog endnu en, nemlig Århusgårds jor-

Tillægsjord til gårdene i Tåstrup i den rækkefølge, hvori de findes i jordebøgerne:
1544

1. Laurids Olufsen
af Herskind mark 1 ørte havre
2. Jens Jensen
af Herskind mark 1 ørte rug
3. Søren Jensen
af Herskind mark 1 ørte rug
4. Jens Johansen
af Herskind mark 1 ørte byg
5. Johan Palsen¹⁵
af Herskind mark 1 ørte byg
6. Gregers Jensen
af Jelstrup mark 1 ørte byg
7. Jep Nielsen
af Jelstrup mark 1 ørte byg
8. Jens Ibsen
af Jelstrup mark 1 ørte rug
9. Per Nielsen
af Jelstrup mark 1 ørte havre
10. Jens Bunde
af Jelstrup mark 1 ørte rug

1573

1. Jørgen Christensen
af Jelstrup mark 1 ørte byg
2. Jens Jensen
af Jelstrup mark 1 ørte byg
3. Søren Lauridsen
af Jelstrup mark 1 ørte rug
4. Per Nielsen
af Jelstrup mark 1 ørte havre
5. Per Jensen
af Jelstrup mark 1 ørte rug
6. Laurids Mikkelsen
af Jelstrup mark 1 ørte rug
7. Per Bunde
af Jelstrup mark 1 ørte rug
8. Laurids Johansen
af Herskind mark 1 ørte byg
9. Christen Lauridsen
af Jelstrup mark 1 ørte havre
10. Rasmus Jensen
af Herskind mark 1 ørte byg

debog fra 1544.¹⁵ Også i denne jordebog er afgifterne for selve gårdene de samme for dem alle, og tilføjelserne i 1573 af hof- og jægerhestegæsteri er også ens. Afgifterne var:

Århusgårds og Åkær lens jordebog 1544:

- 1 ørte rug
- 1 ørte byg
- 1 ørte havre
- 1 sk. grot
- 1 lam
- 1 gås
- 2 høns

Skanderborg lens jordebog 1573:

- 1 ørte rug
- 1 ørte byg
- 1 ørte havre
- 1 brændsvin
- 1 lam
- 1 gås
- 2 høns
- 3 hofheste
- 2 jægerheste

Imidlertid havde hver gård noget tillægsjord i henholdsvis Herskind mark og Jelstrup mark, (nogle gange skrevet Ilstrup mark), og for den jord var afgifterne ikke helt ens. Da der er 29 år mellem denne jordebog og den ældst bevarede i lensregnskaberne, kan man kun konstatere, at to af fæsternes navne er de samme, nemlig Per Nielsen og Jens Jensen, og at disse ikke er indskrevet i samme rækkefølge i 1544 og 1573. I nogle tilfælde kan der dog i kraft af navnene udmærket godt være tale om efterkommere af bønderne

fra 1544-jordebogen, men bortset fra nogle stykker er navnene temmelig almindelige, så usikkerheden er stor. Alligevel er det fristende at søge en sammenhæng ved hjælp af en analyse af oplysningerne om afgifterne af tillægsjorden.

Fastholder man, at afgiften af tillægsjorden var henholdsvis rug, byg eller havre, kan man ved også at tage brugernes navne med i overvejelserne sætte i hvert fald syv gårde i jordebogen fra 1573 i forbindelse med jordebogen fra 1544:

Først de to som beholdt tillægsjord på Herskind mark (1 ørte byg):

1544 nr. 5 Johan Palsen.

1573 nr. 8 Laurids Johansen.

I dette tilfælde kan der udmærket være tale om far og søn.

1544 nr. 4 Jens Johansen.

1573 nr. 10 Rasmus Jensen.

Her er der det særlige forhold, at mens fæsteren i 1544 hed Jens Johansen, i 1573 Rasmus Jensen, hed han i 1604/05 Jens Rasmussen Johansen, hvilket kan tyde på, at den sidste i hvert tilfælde var Jens Johansens efterkommer.

Afgift i havre (1 ørte havre) forekommer i hver af de to jordebøger kun to gange:

1544 nr. 9 Per Nielsen

1573 nr. 4 Per Nielsen

Her er der antagelig tale om den samme mand både i 1544 og ligeledes i 1573, 1575 og 1581/82. I 1604/05 hed fæsteren Jens Nielsen.

1544 nr. 1 Laurids Olufsen

1573 nr. 9 Christen Lauridsen

Også her kan der have været tale om far og søn, dog er tillægsjorden æn-

GÅRDFÆSTERE I TÅSTRUP TIL OG MED 1718

gård nr:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1573	Jørgen Christensen	Jens Jensen	Søren Lauridsen	Per Nielsen	Per Jensen	Laurids Mikkelsen	Per Bunde	Laurids Johansen	Christen Lauridsen	Rasmus Jensen
1594-95								stm. Anders Eriksen		
1604-05			Rasmus Rasmussen	Jens Nielsen	Peder Jensen & Niels Pedersen		Anders Mikkelsen	(+ Rasmus Mikkelsen) stm. Niels Jensen		Jens Rasmussen Johansen
1609-10	Niels Jørgensen			Niels Lauridsen	Niels Pedersen	Rasmus Lauridsen			Christen Lauridsen & Laurids Christensen	Jens Rasm. Johansen & Anne Jørgensdat.
1622-23			stm. Knud Jensen				Rasmus Andersen			
1625-26		Mads Jensen							Laurids Christensen	
1631-32	Jørgen Nielsen									Jens Johansen & Anne J.d.t.
1632-33					Peder Nielsen	(+ Christen Jørgensen) stm. Jens Pedersen				Rasmus Jensen
1635-36								stm. Laurids Nielsen		
1641-42							stm. Niels Rasmussen			
1645-46		Jens Lassen			Peder Nielsen & Sejer Lauridsen					
1661-62				Jens Nielsen	Sejer Lauridsen	Rasmus Hansen				
Matr. 1664							Niels Rasmussen		Rasmus Nielsen	Jens Rasmussen
Regim. jdb. 1684	Mads Jensen	Niels Madsen	Jens Knudsen	Anders Jensen			Niels Rasm. enke	Jens Jensen		
Matr. 1688.					Laurids Sejersen		Niels Sørensen			
Krigs-port.-jdb. 1696	(Jørgen Nielsen & Jens Madsen) nu Mikkel Rasmussen		(Jens Knudsen) nu Laurids Rasmussen		(Laurids Sejersen) nu Søren Jensen		(Niels Sørensen) nu Peder Jensen		(Rasmus Nielsen) nu Laurids Sørensen	
Krigs-p.-jdb. 1718	Mikkel Rasmussen	Jens Dinesen	Laurids Rasmussen	Jens Andersen	Niels Pedersen	Søren Madsen	Jens Pedersen Søgård	Jørgen Pedersen	Peder Lauridsen	Mads Rasmussen

På skemaet er kun år med ændringer i jordbrug, matrikel eller stedsnål medtaget. Hvor kun navnet er anført, angiver det fasteren det pågældende år. Sm: Berichts stedsnål det år. - (+): Afslød fasten i henhold til stedsnål. - ( ): tidligere fasten rettet til ny fasters navn.

dret fra Herskind til Jelstrup mark, men afgiften er den samme.

Gårde med tillægsjord i Jelstrup mark med afgift i rug:

1544 nr. 8 Jens Ibsen

1573 nr. 5 Per Jensen

Her er der tale om den samme afgift for den samme tillægsjord, og Per Jensen kan efter navnet meget vel have været Jens Ibsens søn.

1544 nr. 10 Jens Bunde

1573 nr. 7 Per Bunde

Samme slægtsnavn og samme afgift for samme tillægsjord.

Gårde med tillægsjord i Jelstrup mark med afgift i byg:

1544 nr. 7 Jep Nielsen

1573 nr. 1 Jørgen Christensen

Samme afgift for den samme tillægsjord. I 1609/10 hed fæsteren Niels Jørgensen, og han har formodentlig været søn af Jørgen Christensen.

1544 nr. 6 Gregers Jensen

1573 nr. 2 Jens Jensen

Selvom en af fæsterne i 1544 i gård nr. 2 begge hed Jens Jensen, er det formodentlig hverken den samme mand eller hans søn, der er tale om i nr. 2. I hvert fald ikke hvis man fastholder, at afgiften har været i samme kornsort. Derimod passer Gregers Jensens gård 1544 med Jens Jensens gård i 1573, idet begge som vist, havde tillægsjord på Jelstrup mark med 1 ørte bygt som afgift.

Gårde med afgift i rug, men hvor tillægsjorden er ændret fra Herskind til Jelstrup mark:

1544 nr. 2 Jens Jensen. Af Herskind mark 1 ørte rug

1544 nr. 3 Søren Jensen. Af Herskind mark 1 ørte rug

1573 nr. 6 Laurids Mikkelsen. Af Jelstrup mark 1 ørte rug

1573 nr. 3 Søren Lauridsen. Af Jelstrup mark 1 ørte rug

For disse to gårdes vedkommende er tillægsjorden i begge tilfælde ændret fra Herskind til Jelstrup mark, mens afgiften stadig er 1 ørte rug. Men hvorvidt der er tale om den gård, som i 1544 var fæstet af Jens Jensen, eller der er tale om den, som dengang var fæstet ud til Søren Jensen forbliver et åbent spørgsmål. Begrundelsen for at fastholde afgiftens art i dette forsøg, er at værdien af 1 ørte af de pågældende kornsorter næppe har været helt den samme, i hvert fald ikke når det gælder havre.

Gårdoversigterne

Når man vil følge gårdenes beboere, efter at bønderne i 1767 blev selvejere og frem til vore dage, melder vanskelighederne sig igen. Indtil da fulgte jorden nøje hver enkelt gård, men efter ryttergodsets salg, og efter at jorden var blevet udskiftet, skete der en livlig handel med jordlodder, for ikke at tale om regulære udstyknings, hvorved f.eks. et af matrikelnumrene til sidst helt bortfaldt. Spørgsmålet er derfor, er det bygningernes beboere, eller jordens ejere man vil følge, for det var nødvendigvis ikke altid de samme.

Den følgende redegørelse for 3 af Tåstrupgårdenes beboere skal - som eksempel materiale - dels illustrere, hvordan materialet, der er beskrevet i de forudgående afsnit, har kunnet udnyttes til at belyse

gård- og slægtshistorien i Tåstrup før 1767. Denne del er udført af Kirstin Nørgård Pedersen. For tiden efter 1767 er gårdundersøgelserne videreført ved efterforskningsarbejde i realregistre, skøde- og pantebøger, skifteprotokoller og sogneprotokoller af Harlev-Framlev Lokalar-kivs mangeårige leder Rigmor Frandsen. Ryttergoodsarkivalier og Harlev kirkebog

har af begge været anvendt til at fastslå slægtsskabsbånd både på de enkelte gårde og gårdene imellem.

Forfatternes samlede undersøgelser om Tåstrupgårdene omfatter alle byens 10 gårde.¹⁷ Den er ført helt frem til i dag, men i det følgende er ejeroplysningerne kun medtaget til omkring tidspunktet for 1844-matriklens ikrafttræden.

Udsigt over Tåstrup by fra syd. I forgrunden den nuværende matrikel nr. 3 Stensgård og umiddelbart til højre for denne matr. nr. 5 Agerskov. Mellem de to gårde løber landevejen. Foto i Harlev-Framlev Lokalar-kiv.

Hartkornstørrelse

Matriklen 1664:	6 tdr. 2 skp. 2 fjk. 2 alb.
Jordebog 1665/66 :	7 tdr. 1 skp. 0 fjk. 2 alb.
Matriklen 1688 (gl.)::	6 tdr. 2 skp. 2 fjk. 2 alb.
Matriklen 1688 (ny):	4 tdr. 6 skp. 2 fjk. 0 alb.

Fæstere

Århusgårds jordebog 1544: Gregers Jensen.

1573 Jens Jensen, som i 1611 måtte betale tre mark i sagefaldsbøde, fordi han havde været i klammeri med Knud Lauridsen i Skivholme.

1613/14 overtog Mads Jensen sin faders gård og betalte 16 dlr. i stedsmål. Alligevel er det hans far, som står i Jordebogen, formodentlig fordi der kun har været tale om halvdelen af gården, for i 1624/25 måtte han af med 8 dlr. og en okse i stedsmål for den anden halvdel af gården, som hans moder fradøde (desværre blev moderens navn ikke nævnt).

1645/46 og indtil omkring 1663 hed fæsteren Jens Lassen, for ved et syn på gårdene i Tåstrup indskrevet i tingbogen den 25. juni 1663 nævnes Jens Lassens enke.

26/6 1661 fik Jens Lassen tinglæst følgende, der vidner om hans og de øvrige Tåstrup-fæstebønders trængsler under svenskekrigenes besættelsesår i slutningen af 1650erne: »for tingsdom stod Jens Rasmussen i Harlev, Jens Nielsen sst. Daniel i Harlev, Laurids Nielsen, Jens Knudsen i Tåstrup, Rasmus sst., Jens Rasmussen sst., Jørgen Christensen, Rasmus Nielsen i Stjær, Rasmus Poulsen, Niels Pedersen sst. De vidnede og kundgjorde for retten efter recessen, at det dem udi al sandhed vitterligt er at den fattige mand Jens Lassen i Tåstrup ligger på (dvs. bor ved) en alfarvej, og har nu udi forleden ufredstid været jaget fra hus og hjem, så vel som hans andre naboer, udi mange uger til lige og hans fattige formue med heste, øg og fæmon (dvs. kreaturer) og korn af de svenske udbåret på marken og ganske forødt, såvel hvad andet han havde er ham frarøvet, hvorfor han fattige mand nu der over er meget forarmet og ikke kan formå at udgive mere til landgilde eller anden udgift end nogen af hans naboer - -«.

Jens Lassen døde i 1663, og der blev holdt skifte den 6. oktober mellem hans hustru Mette Nielsdatter og den salige mands arvinger: hans brorbørn Mads Pedersen og Anne Pedersdatter i Stjær, på hvis vegne deres stedfar Jørgen Christensen havde fordring for deres fædrene arv. Det samme havde den næste fæster Niels Madsen for sin fædrene arv efter Mads Jensen, som havde været Mette Nielsdatters første mand. Også Niels Rasmussen (gård nr. 7) havde krav til boet på sin hustrus vegne ligeledes efter skiftebrev, så hun må have været en søster til Niels Madsen. Enkens søn Niels Madsen overtog gods og gæld, som han lovede at betale skadesløs.¹⁸

Det ser dog ud til at Mette Nielsdatter har haft gården endnu nogle år, for først i 1665/66 ses Niels Madsens stedsmål i bilagene til jordebogsregnskabet. Kort før regnskabsåret sluttede, blev han 1/4 1665 stævnet til tinget herom, og den 23/5 1666 lod ridedogden Hans Bertram læse og skrive i stedsmålsbogen om det gods, der blev bortfæstet 1/5 1665 til 1/1 1666: »Niels Madsen i Tåstrup stedt og fæstet den gård, hans far fradøde. 18 rdl.«

Ved tingstævningen blev Niels Madsen endvidere dømt til at betale 12 rdl. for lejermål med Maren Lauridsdatter, der samtidig blev afkrævet 6 rdl. Af en senere tingbogsindførsel ses, at Maren Laursdatter faktisk blev Niels Madsens hustru, så når de har måttet betale »fulde sagesfaldsbøde«, må det være fordi den tidligere praksis med lavere bøde til folk, der indgik ægteskab, var blevet forladt.

1705 18/11 bevidnede Jens Jensen af Tåstrup i en sag om fritagelse for indersteskat, på hans godfar (dvs. svigerfar) Niels Madsens vegne, at han var gammel, blind og vanfør og 80 år gammel og hans hustru Maren Laursdatter 74 år.¹⁹ Niels Madsen døde 1712 79 år gammel, og Maren Laursdatter i 1724 87¹/₂ år gammel, så det må være deres datter Anne Nielsdatter, som blev gift med Jens Jensen fra Harlev den 14/1 1703, og selv om den gamle Niels Madsen på ingen måde kan have været arbejdsdygtig og derfor næppe længere fæster af gården, så var det alligevel ham, der var indskrevet i ægtreglementet fra 1707 med en hel vogn. Jens Jensen blev i kirkebogen først kaldt Jens Jensen Harlev, og siden Jens Jensen Dinesen (* c. 1675 + 1735), og det må formodes, at det er ham, som nævnes i et skifte den 29/6 1725 efter Maren Jensdatter i Harlev, som hendes eneste arving og søn af hendes første ægteskab. Da enkemanden hed Rasmus Dinesen, kan det tænkes, at Jens Jensen har fået Dinesen som tilnavn efter stedfaderen, fordi der var så mange andre, som hed Jens Jensen, og hans mor og Rasmus Dinesen var da også faddere ved hans børns dåb.

1732 29/5 afstod Jens Jensen Dinesen sin gård til Jens Rasmussen. Da der i fæsteprotokollerne fra den periode almindeligvis ikke altid stod om fæsteren var fra et andet sted, kan han tænkes at være den samme Jens Rasmussen fra Stjær, som den 22/6 blev gift med Maren Jensdatter, der må være den samme, som den datter Jens Jensen Dinesen (Harlev) fik døbt i 1703, hvilket passer nøjagtigt med, at hun var 62 år da hun døde i 1765. Jens Jensen Dinesen døde 16/2 1735 59 år og 9 mdr. gammel.

Ejere

1766 22/4 afstod Jens Rasmussen halvdelen af gården til sin brorsøn Anders Rasmussen, hvor efter de skulle drive gården i fællesskab, da den ikke måtte deles. Samme år blev Rasmus Andersen ejer af gården og i 1768 (15/6) blev han gift med Anne Marie Jensdatter (Jens Nielsens datter fra gård nr. 8). Hun døde i 1799 (b.17/12) 51 år gammel, og han i 1803 (b. 29/11), 55 år. Af ialt otte børn blev kun tre voksne, heriblandt den nedenfor nævnte datter Maren.

1797 2/3 skøder Rasmus Andersen til svigersønnen Peder Knudsen fra Bjerring gård-
en samt en del af noget skov, som han i fællesskab med nogle andre Tåstrup bønder eje-
de i Mesing. Købesummen var 2298 rdl., og i 1798 købte Peder Knudsen tillige gårdens
tiende af købmand Christian Raa i Århus for 210 rdl. Peder Knudsen og hans hustru
Maren Rasmusdatter fik otte børn, men kun en datter Anne Marie på 12 år overlevede
forældrene, som døde, moderen i 1808 (b. 18/7) 39 år gammel, og faderen i 1810 (b.
14/6) 51 år. Gården gik derefter ud af familiens eje.

1810 2/7 blev gården solgt på auktion over Peder Knudsens dødsbo. Købere var for-
valter på Konstantinsborg Johan H. Ahrnfeldt og Ove Mohr, købesum: 6505 rdl.

1812 21/11 blev gården købt af Jens Jensen for 9000 rdl.

1815 28/6 solgte Jens Jensen igen gård og tiende til Søren Nielsen Overgaard fra Lås-
by. Hartkor net var som ved foregående handeler 4 td. 4 skp. 1 5/9 alb. Og købesum-
men 9000 rdbl. samt opfyldelse af aftægtskontrakt om ophold for Jens Jensens forældre.

1825 3/12 købte Herman Sørensen gården. Han skulle betale juni termin 1826 til
provst Flensburg 600 rdl. sedler, samt til købmand Kjellerup 200 rdl. med renter, som dog
blev eftergivet. Til opfyldelse af kontrakten sattes halvparten af gården Harlevholm i pant.

1827 24/10 frasolgte Herman Sørensen et mindre jordstykke til husmand Mads Pe-
dersen Vestergaard til opførelse af et beboelseshus. Det lå »mellem vejen til byens lergrav,
Holger Rasmussens toft og landevejen«, altså uden forbindelse med H. S.s øvrige jord.

1828 23/7 købte Christian Andersen hovedparcellen af gården på hrtk. 2 td 5 skp. 3
fjk. 1/4 alb. samt tiende for 1260 rdl. sedler. Der skulle desuden ydes ophold til Søren
Overgård og hustru, og derudover svares plovpeng og aftægtsophold for Rasmus An-
dersen og hustru efter kontrakt af 31/5 1797.

1860 1/8 adkomst til Ane Margrethe Nielsdatter.

1866 8/8 skødede Christen Andersens enke til sønnen Anders Peder Christensen og
skiftede 17/4 1867 med børnene.

Gård nr. 7   nu Matrikel 6   udflyttet 1876   nu KIRSTINELUND

Hartkornsstørrelse

Matriklen 1664:   6 tdr. 0 skp. 2 fjk. 0 alb.

Jordebog 1665/66:

Matriklen 1688 (gl.):   6 tdr. 2 skp. 0 fjk. 4 alb.

Matriklen 1688 (ny):   6 tdr. 3 skp. 1 fjk. 0 alb.

Fæstere

Århusgårds jordebog 1544: Jens Bunde.

1573 Per Bunde.

1604/05 Anders Mikkelsen, hvis datter Maren Andersdatter i Tåstrup i 1619/20 måtte betale 6 dlr. sagesfaldsbøde, fordi hun lod sig beligge af Peder Poulsen sammesteds, mens hans bøde var på 20 dlr., 8 dlr. højere end sædvanligt, »for han belå Maren Andersdatter i hendes faders brød, hun gik med hendes forældres nøgle og lås«, hvilket var en skærpende omstændighed.²⁰

1623/24 Stedsmål: Rasmus Andersen i Tåstrup af en gård sammesteds, som hans fader Anders Mikkelsen oplod. 20 dlr., 1 okse.

1645/45 var ifølge jordebogen Mikkil Rasmussen fæster. Han ses dog kun dette ene sted, idet der senere på denne gård udelukkende ses navnet Niels Rasmussen indskrevet. Da stedsmålene mangler mellem 1647 og de første måneder af 1648, samt mellem 1651 og 1657, kan man ikke udelukke, at der har været tale om to forskellige fæstere, som begge kan have været Rasmus Andersens sønner. I 1661/62- og i 1664-matriklen hed fæsteren under alle omstændigheder Niels Rasmussen. 1664 fik Niels Rasmussen i Tåstrup tinglæst et arveafkald:

»For retten stod Peder Andersen i Storning på sin hustru Kirsten Rasmusdatters vegne og i hånd tog fornævnte Niels Rasmussen gjorde og gav ham et fuldt trygt evigt og urykkeligt uigenkaldeligt afkald for al arv og gods, i hvad som helst det er eller nævnes kan aldeles intet undtagen i nogen måde, som fornævnte Kirsten Rasmusdatter var arvelig tilfalden efter hendes salig far Rasmus Andersen og mor Johanne Jensdatter, som boede og døde i Tåstrup« - så Niels Rasmussen var altså Rasmus Andersens søn.²¹

Niels Rasmussen var gift med Anne Madsdatter. Udover to kvinder fra Tåstrup, som nævnes direkte i forbindelse med deres mænd i en stolestadestrid i Harlev kirke i 1662, er der nemlig mulighed for at identificere en af de kvinder, der førtes som vidner i sagen, nemlig Anne Madsdatter. Hun må have være gift med Niels Rasmussen, for han havde krav på sin hustrus fædrene arv efter Mads Jensen i gård nr. 2.²² I 1684 er det Niels Rasmusens enke, som er indskrevet i regimentsjordebogen, dog uden navns nævnelser.

Da Tåstrups vider og vedtægter, som tilsyneladende var blevet revideret, blev tinglæst, men desværre ikke afskrevet, 9. juni 1671 var det Niels Rasmussen der fremlagde dem på tinget, og i 1677 var det også ham der den 22. august stod frem på tinget for på Tåstrup bymænds vegne at få tinglæst et syn på byens marker på grund af misvækst. En tinglæsning herom var vigtig, for ved indsendelse af et sådant synsvidne, kunde bønderne gøre sig håb om at få nedsat deres ydelse til ryttergodset. Synsmændene kundgjorde for retten, »at nu på torsdag for otte dage siden var de til syn på Tåstrup mark, og da så de, hvad menige Tåstrup bymænd foreviste, nemlig deres rugmark, som rugen stod ophøstet på. Ageren kaldes Stallinggård mark, hvor der kunne være sået 24 tønder rugsæd. Da så de, at det var så meget vag og ringe, at de fattige mænd ikke igen der af kunne få mere end 4 tønder rug. Dernæst var de udi Søskovvangen, hvor der kunne være sået 30 tdr. rugsæd, da syntes de, at de ikke deraf kunne avle mere end næppelig deres sæd igen. I

lige måde fik de forevist deres bygvang, som deres bygsæd var udi sået, som ligeså var så meget vag og ringe, at ikke kunne avle deres sæd igen«.

1688-matriklen har Niels Sørensen som fæster, og han blev formodentlig gift første gang med Niels Rasmussens enke nogle år før, og siden med Else Rasmusdatter, som igen efter hans død blev gift med den næste fæster, Peder Jensen, der med en rettelse på et eller andet tidspunkt er blevet indført i krigsportionsjordebogen fra 1696: »Niels Sørensen, nu Peder Jensen«.

Peder Jensen Søgårds fire stedbørn, som blev født, før kirkebogen begynder, hed Nielsen og Nielsdatter til efternavn, hvilket fremgår af skiftet efter deres ugifte halvsøster, Sidsel Pedersdatter i Vellev i 1754.²³

Peder Søgård havde »en gl. flintbøsse og en kårde«, da han blev indskrevet i landeværnsrullen i 1710 som værende 51 år gammel. Alderen stemmer dog ikke med opgivelsen ved hans død i 1715, hvor han hævdes at have været 52 år gammel. Han og Else Rasmusdatter fik fire børn, hvis faddere kom fra gårdene nr. 3, 4, 5, 9 og 10. Ved samtlige børns dåb var Tomas Jensen Søgård fadder, formodentlig var han Peder Jensens bror, der i 1720 blev gift med Anne Rasmusdatter fra Lillering.

Else Rasmusdatter døde først, 79 år gammel, i 1738 og boede som aftægtskone hos sønnen Jens Pedersen Søgård, som må formodes at have overtaget fæstet kort tid efter faderens død, for det er ham der er indskrevet i krigsportionsjordebogen fra 1718. Gården havde da 40 fag bygning, men de betegnes som værende slette.

Blandt de gårde, der blev udflyttet fra landsbyen sidst i 1800-årene var som nævnt Kirstinelund., hvis nye stuehus blev opført i grundmur med elementer af tidens historiske stil. Foto i Harlev-Framlev Lokalkærv.

Jens Pedersen Søgårds kone Abel Pedersdatter var fra Hørning. Hendes forældre hed Peder Pedersen og Anne Jensdatter og var selvejere, men faderen døde allerede i 1699, da Abel kun var fire år. Hendes stedfar hed Mads Rasmussen, og han og en ældre søster Maren Pedersdatter var blandt fadderne, som på nær gudmoderen alle var fra Hørning, da hendes første barn blev døbt i 1719.²⁴ I Kirkebogen er hun indskrevet som Abel Rasmusdatter, men alle andre steder, incl. skifteprotokollen, som Abel eller Abild Pedersdatter.

1766 22/4 fæstede Rasmus Jensen Søgård sin far Jens Pedersens fradøde gård, som enken Abild Pedersdatter afstod. Bygningerne var da på 53 fag.

Ejere

1771 12/9 fik Rasmus Jensen Søgård tinglæst skøde på gården, som han havde købt på rytter godsauktionen i 1766, pengene til købet lånte han af Ole Sørensen i gård nr. 4. Rasmus Søgårds hustru, Anne Jensdatter Leth, døde i 1799 (b. 20/11), og samme år giftede han sig anden gang med Maren Knudsdatter, som ejede en gård i Stjær, hvortil Rasmus Jensen Søgård flyttede efter at have solgt sin gård i Tåstrup.

1781 21/6 skøde til Søren Rasmussen som ifølge folketællingen var gift med Sidsel Rasmusdatter.

1809 24/6 blev gården solgt til datteren Ane Marie Sørensdatter og svigersønnen Mikkel Jensen Aaby (skødet tinglæst 1813 13/6)

1812 21/1 solgte Mikkel Jensen gården til ungarl Jens Nielsen Waarst, som var udflytter fra Stautrup. Jens Nielsen Waarst skulle iflg. købekontrakten betale 14000 rbd. i sedler og påtage sig ansvaret for Søren Rasmussen og hustru, som havde ophold i gården. Søren Rasmussen boede derefter i et hus på 8 fag øst for gården.

1820 21/12 mødte herredsfogden med to mænd for at gøre udlæg til Mikkel Jensen for Jens Waarsts manglende betaling af sin gæld. Gården måtte derefter gå på tvangsauktion.

1821 27/2 blev Mikkel Jensen højstbydende på den tredje dag af auktionen. Ved forlig efter auktionen blev Jens N. Waarst boende på gården til 1. april. Han havde ved kontrakt den 21/5 1812 desuden givet sine forældre ophold i gården.

1821 12/5 blev der tinglyst skøde til Christen Andersen på gård og hrtk. 4 td. 4 skp. 1 5/9 alb. + tiende. Der skulle ydes ophold for Søren Rasmussen og hustru og ligeledes for Jens N. Waarsts moder, enken Karen Jensdatter.

Chr. Andersen solgte en parcel på 7 skp. 1 1/4 alb. og to bygninger til sin bror Laurs Andersen. Resthrtk. 3 td. 5 skp. 11/36 alb.

1843 Ny matrikel ansætter gården til hrtk. 4 td. 2 skp. 1 fjk. 2 1/2 alb.

Peder Jensen Leth blev gift med Christen Andersens enke Maren Christensdatter og overtog derved gården

1851 22/10 Peder Jensen Leth solgte til sin svigersøn Peder Christensen for 2850 rbd. sølv hrtk. 4 td. 2 skp. 3 fjk. 1/4 alb.

Hartkornsstørrelse

Matriklen 1664:	6	tdr. 0	skp. 1 1/2	fjk. 2	alb.
Jordebog 1665/66:	6 1/2	tdr. 3	skp. 0	fjk. 2	alb.
Matriklen 1688 (gl.):	6	tdr. 0	skp. 2	fjk. 2	alb.
Matriklen 1688 (ny):	4	tdr. 1	skp. 1	fjk. 2	alb.

Fæstere

Århusgårds jordebog 1544: Laurids Olufsen

1573 Christen Lauridsen

1609/10 Christen Lauridsen og Laurids Christensen

1622/23 Laurids Christensen i Tåstrup aftinget for nogen skældsord, han havde haft med Mads Jensen (grd. nr. 2) sammesteds, gav 2 dlr.

1632/33 og helt frem til 1646 finder man stadigvæk Laurids Christensen i jordebogen.

Den næste fæster Rasmus Nielsen betalte i 1649/50 kun 3 dlr. i indfæstning for en øde gård, med hvilket man kun har ment, at jorden ikke var dyrket. Rasmus Nielsen blev gift med Laurids Christensens enke, Else Pedersdatter. Det fremgår af det skifte, der blev holdt efter hendes død i 1662, så hendes to hold børn kunne få deres mødrene arv.²⁵

»For tingsdom stod Rasmus Nielsen i Tåstrup og i hånd tog Rasmus Pedersen i Skovby, bekendte og tilstod, at han var salig Laurids Christensens børn og hans egne børn ved navn Anne Lauridsdatter, Kirsten Lauridsdatter, Peder Lauridsen, Rasmus Lauridsen og Laurids Rasmussen, Niels Rasmussen, Sidsel Rasmusdatter skyldig efter deres salige moder Else Pedersdatter efterskrevne korn: Hver dreng rug 2 tønder 1 1/2 skæppe, hver pige 1 tønde rug 1 skæppe 1 1/2 fjerding, og hver dreng byg 2 skæpper, hver pige byg 1 skæppe. Item de fornævnte 4 største børn skal beholde deres salige moders kåbe og skal lægge 3 dlr. til Rasmus Nielsens børn, og hans børn skal beholde et fifskafte skørt vurderet til 14 mark, en fifskafte trøje 1 rdl. og en fløjls hue 1 sletdl., og kåben er vurderet til 9 sletdl., hvilket fornævnte korn Rasmus Nielsen forpligtet sig og sine arvinger at betale fornævnte børn eller deres arvinger kvit og frit og skadesløs, når de opvokser og behov har, ...« Børnenes formynder Rasmus Pedersen har været den afdøde kones bror.

Ved sådanne udlæg kunne man stille sikkerhed for børnenes arv, uden at ruinere manden, korn kunne han jo om alt gik vel nok levere til den tid de skulle have arven udbetalt. Hvad tøjet angik, så var det også almindeligt at pigerne arvede deres mors tøj, eller som her det bedste af det, for der har nok været tale om Else Pedersdatters stadstøj, for det var ret højt vurderet. Kåben ville man nu til dags kalde et slag. En sådan kåbe var overtøj til fint brug og den var som regel foret enten med uldent opkradset stof eller med

skind. Den »fifskaftede« klædning bestående af trøje og skørt, har også været stadstøj for betegnelsen fifskaftet, dvs. i femskaftet vævning, betød, at den var fremstillet af mønstret stof af uld eller silke og i damaskvævning, og det og huens fløj nok har været af udenlandsk oprindelse.

Rasmus Nielsens familieforhold bliver yderligere belyst i forbindelse med et arveafkald, som Rasmus Jensen i Tåstrup fik tinglæst ugen efter Else Pedersdatters skifte: »Da stod Sidsel Nielsdatter og tog Rasmus Jensen i hånd, og med hendes bror Rasmus Nielsens pålagte hånd, gjorde og gav hun Rasmus Jensen et fuldt trygt og evigt uigenkaldeligt afkald for al den arv den arv og gods, bo og bopenge, i hvad som helst det er eller nævnes kan aldeles intet undtagen i nogen måde, som var fornævnte Sidsel Nielsdatter arvelig tilfalden efter hendes salig mor Sidsel Jensdatter som boede i Harlev, og så også efter hendes søster Johanne Nielsdatter, som døde i Sjælland.

Også Rasmus Nielsen fik udstedt tingsvidne den samme dag: »For Retten stod Jens Rasmussen i Tåstrup og i hånd tog fornævnte Rasmus Nielsen og bekendte og tilstod skyldig at være fornævnte Rasmus Nielsen 4 sletdaler, som er af de penge, som tilfaldt ham efter hans søster Johanne Nielsdatter, som døde i Sjælland, hvilke fornævnte 4 daler fornævnte Jens Rasmussen har lovet og forpligtet sig og sine arvinger at betale til skt. Mikkelsdag førstkomende til fornævnte Rasmus Nielsen, hans søsterarving uden skade og skadesløs i alle måder.²⁵

Ikke nok med det, også Rasmus Nielsens 2. kone finder man navnet på i tingbogen. Hun hed Kirsten Pedersdatter og var deltager i en strid om et stolestade i Harlev kirke

Kirstin Nørgård Pedersen 1982

En af Tåstrups mest velbevarede gamle gårde - i bindingsværk, kampsten og med stråtag, er Enghavegård, tidligere Vadgård (matr. nr. 10), der ligger sydligst i byen. Helt op til vore dage har den fortsat set ud som på det ca. 100 år gamle foto. Tegning af Kirstin Nørgård Pedersen 1982 efter foto i privat eje.

skt. Hansdag 1662. Alle de involverede blev dømt og Rasmus Nielsen måtte betale sin kones bøde, som er ført til indtægt i amtsregnskaberne i 1662/63.

Den slags sager kendes mange steder fra, og næsten altid var det kvinder, der stredes om at sidde i en bestemt kirkestol, for at have ret til en særlig plads i kirken var en af måderne, hvormed man kunne vise sin rang i et lille samfund.

Sagen drejede sig om, at der på skt. Hansdag opstod spektakler i den kirkestol, hvori Jens Knudsens hustru Maren Andersdatter (fra gård. nr. 3) og Rasmus Nielsens hustru Kirsten Pedersdatter sad sammen med Maren Pedersdatter, som var en anden mand, Jens Nielsens pige. Jens Knudsens tjenestekvinde Gertrud Jensdatter sad også med i stolen.

Mens præsten stod foran altret, lige før han skulle begive sig hen til prædikestolen, da hørte Jens Rasmussen fra Harlev, som var vidne i sagen, »et balder udi kvindestolen, den stol som er tillagt Jens Knudsens og Rasmus Nielsens hustruer i Tåstrup. Da så han at Jens Knudsens hustru Maren Andersdatter og Rasmus Nielsens hustru Kirsten Pedersdatter og Jens Nielsens pige Maren Pedersdatter og Jens Knudsens tjenestekvinde Gertrud Jensdatter var i stolen til sammen og en af fornævnte kvindfolk slog Jens Nielsens pige på munden«.

»Jørgen Nielsen i Tåstrup (gård nr. 1) vidnede, at han så samme tid, at fornævnte Jens Knudsens og Rasmus Nielsens hustruer og Jens Nielsens pige, som var sammen udi stolen, stredes tryktes med hverandre. Så hvilede de dem noget lidet, og da tog Rasmus Nielsens hustru, Jens Knudsens hustru og hendes tjenestekvinde Gertrud Jensdatter og greb fat på fornævnte Jens Nielsens pige og skubbede hende ud på kirkegulvet, og Jens Knudsens hustru slog hende et slag på hendes mund«.

Alt det havde Jens Lassen (gård nr. 2) også set, men han tilføjede, at da »Jens Nielsens pige blev stødt ud af stolen, da var hendes trøje sønderrevet. som hun samme tid gik hen til fornævnte Jens Nielsen og lod ham se.« Jens Rasmussen i Tåstrup (gård nr. 10), Anne Pedersdatter sammesteds vidnede det samme som Jørgen Nielsen havde gjort, og ydermere vidnede Anne Pedersdatter »at hun så Jens Knudsens hustru slog Jens Nielsens pige på munden, og Jens Nielsens pige slog hende igen«. Anne Madsdatter i Tåstrup vidnede, »at hun så at Jens Nielsens pige Maren Pedersdatter slog Jens Knudsens hustru to eller tre slag, og så rakte Jens Knudsens hustru hånden ud og slog hende på munden igen, og i det samme skød de Jens Nielsens pige ud af stolen«.

Anne Rasmusdatter, Sidsel Lauridsdatter, Johanne Nielsdatter vidnede det samme, som Anne Madsdatter. Maren Sørensdatter i Harlev vidnede, »at hun så at fornævnte kvindfolk tog Jens Nielsens pige hendes handske og kastede den ud på kirkegulvet, og så tog de fat på hende og skød hende ud på kirkegulvet og Jens Knudsens hustru slog hende på munden«.

Altså et regulært slagsmål under gudstjenesten, hvor konerne hjulpet af dens ene tjenestepige regulært smed en pige ud af den kirkestol, som de åbenbart med rette betragtede som deres, og hvor hun altså ikke burde være. For en gangs skyld er kvinderne mødt talrigt op som vidner, dem ser man ellers ikke så tit i tingbøgerne.²⁶

Et sådant brud på kirkefreden, var en alvorlig sag, og sagefaldsbøden var ret høj, 10 lod sølv kostede det, og af amtsregnskaberne fremgår det at Jens Knudsen og Rasmus Nielsen hver betalte 5 dlr. i bøde.²⁷ For de to tjenestepiger var der ingen der betalte, så de blev dømt deres kirkefred fra, hver af 12 forskellige nævninge.²⁸

Stridighederne opstod måske netop, fordi Kirsten Pedersdatter var ret ny i gårde, og da det skete, et halvt år før skiftet efter Else Pedersdatter blev indskrevet, er det ikke til at sige, hvor længe før skiftet egentlig blev holdt. Faktisk kan Else Pedersdatter være død allerede under Carl Gustav-krigen, der sluttede i januar 1660, »og har nu udi forleden ufredstid været jaget fra hus og hjem, så vel som hans andre naboer, udi mange uger«, hed det jo i tingsvidnet, som Jens Lassen i gård nr. 2 fik tinglæst, og nogen tid der efter er der vel også gået, før alt igen kom i normal gænge. Formodentlig er der slet ikke blevet holdt ting i Framlev herred under krigen, hvad der f. eks. ikke blev på Hads herreds ting, hvor der ingen tingdage var mellem 31. august 1657 og 11. september 1659.

I krigsportionsjordebogen 1696 er der ved Rasmus Nielsens navn tilføjet en rettelser: «Nu Laurids Sørensen.» Da Laurids Sørensens kone hed Anne Rasmusdatter, har hun formodentlig været datter af Rasmus Nielsen og Kirsten Pedersdatter, hvilke stemmer godt overens med, at de fik en pige døbt Kirsten. Formodentlig har de også fået en søn kaldt Peder, for det hed den næste fæster, efter hvad der står i krigsportionsjordebogen 1718. Der må dog være nogle unøjagtigheder i kirkebogen, i hvertfald hvad hans alder ved død i 1737 angår. Han skulle da kun have været knap 40 år gammel, men i 1719 døde hans første kone Johanne Andersdatter 26 år gammel i barselsseng efter at have fået tvillinger, som blev begravet sammen med hende, og allerede samme år blev han gift i Framlev kirke med Maren Rasmusdatter fra Lillering. En meget ung fæstebonde og en meget ung ægtemand, hans dåb mangler også i 1697, men netop det år er der så få indførsler med en anden håndskrift end den sædvanlige, så måske er ikke alt kommet med. Maren Rasmusdatter døde i 1732, og efterlod sig to børn. Endnu engang blev Peder Lauridsen gift. Den nye kone hed Kirsten Rasmusdatter, og med hende nåede han at få tre børn før han selv døde i 1737. Boet blev på skiftet efter ham opgjort med et mindre underskud, mens der ved skiftet efter hans anden kone havde været et temmelig stort underskud.

Kirsten Rasmusdatter sad nu med en noget forsømt fæstegård samt to stedbørn og tre egne børn. Hun var nødt til at gifte sig igen, og det blev hun da også med Jens Christensen, som fæstede gården den 22. juni 1737. Kirsten Rasmusdatter fik med Jens Christensen endnu et barn, før hun døde i 1741, kun 35 år gammel. Der blev på skiftet opgjort et lille underskud.

Jens Christensens 2. kone hed Ingeborg Nielsdatter. Hun døde i 1752 og blev 33 år gammel begravet den 15/10, samme dag en lille datter blev døbt med sin afdøde mors navn. Skiftet efter hende viste et pænt overskud på 105 rdl. og 5 mark, som blev delt mellem enkemanden og hendes børn Niels, Christen og Ingeborg. Deres morbror Jens Nielsen i gård nr. 8 var med som deres formynder.

Ejere

1766 købte Jens Christensen og hans tredje hustru Kirsten Sophie Pedersdatter gården på ryttergodsauktionen. Efter hendes død i 1771 blev gården ved skiftet tildelt sønnen Niels Jensen af de øvrige arvinger.

1773 26/2 Skøde til Niels Jensen, hrtk. 4 td. 4 skp. 1 5/9 alb.

1813 13/6 Skøde til Mikkel Jensen i Tåstrup, på gård og gadehus syd for gården. Uændret hartkorn, købesum 1800 rdl.

1819 13/5 Skøde til husmand og væver Chr. Rasmussen på et gadehus på 5 fag uden jord, købesum 200 rdl.

1826 16/8 Skøde til møllersvend Søren Hansen på et hus ved gårdens nordre side på 6 fag og med have. Købesum 480 rdl. sølv

1828 27/8 Efter Mikkel Jensens død sad Enken Anne Marie Sørensen med 5 børn, hvoraf den yngste datter kun var 4½ år gammel. Der var overskud i boet med 1725 rdl. til deling. Enken giftede sig med Peder Jensen. Dette ægteskab holdt dog kun i nogle få år.

1834 25/12 fik de bevilget skilsmisse, men måtte ikke indgå nyt ægteskab. Peder Jensen frasagde sig gården, mod at Anne Marie Sørensen påtog sig forsørgelse af de tre mindste børn, og mod at han fik udbetalt 625 rdl. sedler.

1836 8/10 gav værgen Laurs Jensen i Skibby tilladelse til, at Anne Marie Sørensen afstod gården til sønnen Jens Michelsen mod, at der oprettedes en opholdskontrakt til hende og blev indrettet en lejlighed i nordenden af det vestre hus

1837 29/7 blev gården udstykket, så Jens Michelsen beholdt hovedparcellen på hrtk. 3 td. 3 fjk. 2 1/4 alb.

1838 7/7 afvikledes salget af de udstykkede parceller, hvoraf dog Jens Michelsen forblev medejer af den ene med senere salg for øje.

1852 28/7 tinglyst skøde til Hans Pedersen 20/287. Samme år ansøgning om yderligere udstykning.

NOTER OG HENVISNINGER

Forkortelser: RA = Rigsarkivet. LAV = Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg. M.= Mikrofilm. Rytdstr. = Rytterdistrikt. Skdb.= Skanderborg.

1. Danske Lov 8. kap. 1. og 4. artikel.
2. Matriklen 1664 er ikke bevaret fra Skanderborg amt. Dog findes en ekstrakt på Rigsarkivet.
3. Skanderborg/Åkær lensregnskaber, RA: Jordebøger 1575 (det år kun Skdb. len): (M.18706-18707); 1573, 1581/82, 1602/03, 1609/10, 1613/14 til 1646/47: (M.18724- M.18733). Ekstraskattemandtal1609/10-1649/50 med lakuner: (M.18733-38); 1650/51-1654/55 (kun Skdb.len):(M.18706-07).
4. Skanderborg/Åkær lens regnskaber, RA: Under visse indtægter: Stedsmål og sagesfald for Skdb./Åkær len 1581-82:(M.18705-06); 1594/95, 1598/99, 1609/10 til 1646/47 samt 1649/50:(M.18708-24); for Skdb. alene 1658/60:(M.18706-07).
5. Skanderborg Amtsregnskab, RA: Jordebogsregnskaber: (M.37748-M.37751).
6. LAV: Skanderborg amts jordebog 1662 (B17.49).
7. Flg. arkivalier er anvendt: Matriklen 1688 (LAV), Regimentsjordebog 1684 (RA), Krigsportionsjordebog 1696 (RA), Dronningborg Rytdstr.:Ægtreglement 1707 (LAV). Landeværnsrulle 1710 (LAV), Krigsportionsjordebog 1718 (LAV) samt Framlev herreds tingbøger 1661-1715 (LAV og RA M).
8. Det Skanderborgske rytterdistrikts skifteprotokoller 1720-43 og 1748-67 samt skifteprotokoller fra Konstantinsborg, Kallbygård, Århus domkirkes øvre og nedre kapellani, hvis jordebøger også er anvendt, alle de sidste for at identificere faddere andre steder fra (LAV).
9. Arbejde i form af hoveri var vistnok blevet afløst af en pengeafgift. Ægtekørslen var pligtkørsel i et nærmere fastsat omfang, f. eks. kørsel af træ fra de kgl. skove til udskibningsstederne eller med træ til udbedring af broer m.m.
10. 1717-1754 Ulykkelige hændelser herunder misvækst 1718/19 (LAV Ryt.8)
11. Det Skanderborgske distrikts og Århus by's skøde- og panteprotokoller (LAV). J. Hoffmeyer: Blade af Århus By's Historie, 1911.
12. Herpå findes flere eksempler i Kancelliets brevbøger.
13. Århus bispearkiv, dispensationer. (LAV).
14. RA. Mikrofilm
15. Poul Rasmussen: Århusgård og Åkær lens jordebog 1544.
16. I ovennævnte bog, Århusgård og Åkær Lens Jordebog 1544 er der ved gården skrevet Iehanne Palsen, men ved tillægsjorden Iehan Palsen. Efter patronymikon at dømmes har der været tale om en mand, altså Jehan Palsen.
17. Hele undersøgelsen foreligger som manuskript, og vil muligvis blive udgivet.
18. Framlev herreds tingbog 6/10 1663.
19. Framlev-Gern herreders tingbog 1705 18/11: tinglæsning af fritagelse af indersteskat.
20. Sagesfald og sagesfaldsbøde: Når en mand blev dømt, var han ikke at regne for en fri mand og kunne for eksempel ikke aflægge ed på ringet, før end sagen mod ham var faldet, ved at han betalte den idømte bøde.
21. Framlev herreds tingbog 22/7 1664.
22. Som note 18.
23. Ryttergodsets skifteprotokol
24. Præsten har konsekvent indskrevet hende i kirkebogen som Abel Rasmussdatter, mens hun i skifteprotokollen ses med efternavnet Pedersdatter, hvilket er det rigtige. Hun var fra Hørning, hvor hendes far var selvejer, hvilket kan dokumenteres ved at sammenholde oplysninger fra ryttergodsets skifte- og fæsteprotokoller. Dokumentation vedr. Abel Pedersdatters herkomst: Jens Pedersen (Skdb. ryt. skfp. 1743), var formynder for konens søsterbørn i Hørning. Søsteren hed Maren Pedersdatter. Maren Pedersdatters mand hed Rasmus Iversen (Skdb. ryt. fæsteprot. 2/11 1733: husbondhold på Mads Rasmussens fradøde selvejergård, som enken Anne Jensdatter oplader for ham og hendes datter Maren Pedersdatter).(Skdb.ryt. fæstepr. Husbondhold 2/3 1701: Mads Rasmussen køber Peder Pedersens fradøde gård og ægter enken 2/3 1701). Endvidere skifte efter Peder Pedersen i Hørning: 10.1.1700, fol.360.: Enken Anne Jensdatter. Lovværge: Jens Rasmussen i Viby. Børn: Maren g.m. Morten Eriksen i Hørning, Anne 23, Anne 16, Abel 4, Peder 2, Peder 6 uger. Formyndere: Deres farbrøder Jens Pedersen i Bjertrup og Morten Eriksen i Hørning. Børnenes aldersforskel taget i betragtning viser, at de ældste formodentlig er fra et tidligere ægteskab og således Abel Pedersdatters halvsøskende.
25. Framlev herreds tingbog 4/12 og 11/12 1662.
26. Framlev herreds tingbog 3/7, 16/7 og 6/8 1662.
27. Amtsregnskabernes jordebogsregnskab, sagesfald 1662/63.
28. Framlev herreds tingbog 6/8 1662.

INDHOLD

KELD DALSGAARD LARSEN:
Sorring - "Danmarks pottemageregn"
SIDE 7

JOHN W. OLDAM:
Da Åen forsvandt
SIDE 22

THOMAS JOHANSEN:
Silkeborg Nordskov
SIDE 41

ANNETTE HOFF:
Enkefruens sidste panteprotokol
SIDE 52

HOLGER GARNER:
Øm Kloster - de første udgravninger
SIDE 67

ANNE MARIE SKOVFOGED:
Korbuen i Randlev Kirke
SIDE 78

KIRSTIN NØRGÅRD PEDERSEN OG RIGMOR FRANDBEN:
Tåstrup by - slægts- og gårdhistorie gennem 450 år
SIDE 84

JENS KONGSTED LAMPE:
Kunstnerne bag alberttavlerne
SIDE 109

Historisk Samfund 1996-97
SIDE 114

Århus Stifts Årbøger - ældre årgange
SIDE 116

Årbogens forfattere
SIDE 119